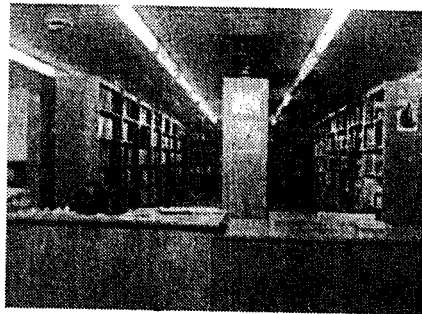

نقش فهرست در نظام کنترل کتابخانه‌ای

مقدمه:

فهرست پدیده نو ظهوری نیست و تقریباً انسان از آن هنگام که به تنهایی و یا گروهی کارگردآوری کتاب و دیگر آثار را آغاز کرد، نیاز به سیاهه‌ای از آثار خود را دریافت تا از آنچه در اختیار دارد آگاه باشد. هدف فهرست ارائه موجودی کتابخانه است (۱: ص ۲۵) و آن، راه ورود و دست یافتن به اطلاعات و از ساده‌ترین، کارآمدترین و ضروری‌ترین ابزارهای اطلاعاتی است (۲: ص ۱۳۶).

در نیمه دوم قرن چهاردهم شخصی به نام جان وایت‌فلد^۲ با استفاده از فهرست توانست نه تنها عنوان کتابها، بلکه جای آنها را نیز در قفسه نشان بدهد و بعد از آن تا قرن نوزدهم فهرست نویسی چندان توسعه نیافت. با رشد آموزش عمومی و در مراحل اولیه انفجار انتشارات، این موقعیت بطور سریع تغییر یافت. بطوریکه پاول اوتلت^۳ بیان داشته است، بزرگترین تلاش کتابشناختی قرن نوزدهم بوسیله آمریکایی‌ها انجام گرفت. همکاری کتابداران و کتابفروشان به ایجاد یک سری کارهای قابل تحسین انجامید که در این میان اسامی پوول^۴، فله چر^۵، کاتر^۶، دیویی^۷ و ویندسور^۸ قابل ذکر هستند. بدین ترتیب می‌توان گفت که نخستین هدف فهرست، کنترل و ارائه موجودی کتابخانه بوده است.

فهرست که دارای شکل و ترتیب خاصی (الفبایی، موضوعی، شماره‌ای) می‌باشد، تمام اطلاعات کتابشناختی کتاب را در بر دارد و به منزله شناسنامه کتاب می‌باشد (۳: ص ۵). که علاوه بر نشان دادن مشخصات ظاهری، محتوا و حدود کتاب، جای آنرا در قفسه کتابخانه نیز مشخص می‌نماید. با استفاده از فهرست کتابخانه که در برگه‌داناها قرار دارد، یک فرد می‌تواند کتاب مورد نیاز خود را با نام نویسنده، عنوان اثر و یا موضوع کتاب، در مجموعه بازایی کند و یا به عبارت دیگر، مراجعه کننده با مراجعه به فهرست کتابخانه می‌تواند

اطلاعات زیر را از طریق فهرست بدست آورد:

- ۱- آیا کتاب خاص مورد نیاز در کتابخانه موجود است؟
 - ۲- از یک نویسنده چه کتابهایی در مجموعه یافت می‌شود؟
 - ۳- از یک اثر خاص، چه ویرایشهایی در مجموعه کتابخانه وجود دارد؟
 - ۴- درباره یک موضوع خاص، چه کتابهایی را در کتابخان می‌توان یافت؟
 - ۵- در صورت موجود بودن کتاب مورد نظر در کتابخانه، نشانه بازایی آن چیست؟
- فهرست با کتابشناسی زمینه‌های مشترک زیادی دارد. در تهیه فهرست و کتابشناسی اصول واحدی بکار می‌رود و در عمل، غالباً می‌توان آنها را به جای یکدیگر مورد استفاده قرار داد که هر دو اطلاعات کتابشناختی کتابها را ارائه می‌دهد و تنها تفاوتی که با هم دارند این است که فهرست محل کتابها را در مخزن کتابخانه مشخص می‌سازد. اما کتابشناسی این کار را نمی‌کند (۴: ص ۱).

کتابداران، اطلاعات کتابشناختی مجموعه کتابخانه‌ای را روی برگه‌هایی به اندازه $7/5 \times 12/5$ سانتیمتر نوشته (۵: ص ۷۱) و نگهداری می‌کنند که این نوع فهرست را فهرست برگه می‌گویند که قابل انعطاف است. بدین معنی با افزودن کتابی به مجموعه کتابخانه می‌توان برگه‌های مربوط به آن را در بخش خاص خود، برگه‌آرایی و یا با حذف کتابی از مجموعه کتابخانه، امکان حذف و استخراج برگه‌های آن از برگه‌دان به آسانی امکانپذیر است. با توجه به مقید بودن آن به مکانی خاص، استفاده از آن بطور همزمان، برای معدودی از کاربران امکانپذیر بوده و در کتابخانه‌های بزرگ به مکان بیشتر و هزینه سنگین‌تر و نیروی انسانی متخصص کافی نیاز است. کتابخانه‌ها گاهی اطلاعات کتابشناختی مجموعه خود را

به عبارت دیگر هر کتابشناسی و فهرستی که بتواند محقق را دریافتن کتابی راهنمایی بکند، کتابشناسی موضوعی و عمل یافتن کتاب را در کتابشناسی موضوعی، کنترل کتابشناختی می‌گویند که این کتابشناسی‌های جامع و ملی، ممکن است بصورت کتاب، میکروفیلم و فهرستبرگه تهیه شود (۶: ص ۱).

فهرست‌نویسی ملی و بین‌المللی

بعد از جنگ جهانی دوم، سازمان یونسکو یکی از کارهای مهمی که انجام داد، دنبال کردن طرحی برای تنظیم کتابشناسی جهانی بود که در سال ۱۹۴۷م، این تلاش توفیق ظهور پیدا کرد که چهار هدف داشت:

۱- کوشش در ایجاد یک همکاری جهانی برای خلق کتابشناسی جهانی.

۲- کشورها را تشویق بکند که در داخل خودشان یک کتابخانه ملی بوجود آورند.

۳- راهنمایی لازم برای استاندارد کردن کتابشناسی ملی.

۴- کشورها از لحاظ سیاسی، فرهنگی و اقتصادی تمامیت را در نظر بگیرند (۶: ص ۶۷).

با اهداف فوق یونسکو، ایفلا را بوجود آورد تا ایفلا به تهیه کتابشناسی جهانی اقدام کند و از کتاب‌ها و اسناد، فهرست جهانی درست کند. سازمان یونسکو^{۱۲} و ایفلا^{۱۳} هنگامی که به جمع‌آوری و تنظیم کتابشناسی جامع و بین‌المللی پرداختند متوجه شدند که اتحادیه ناشران، قانون حق تألیف^{۱۴} و قانون واسپاری در کشورها ضرورت دارد و به این نتیجه رسیدند که کتابخانه ملی کشورها باید کامل بشود تا بتوانند مجموعه‌های بزرگی ایجاد کنند.

سازمان یونسکو با کتابخانه کنگره جهت پیشرفت در تهیه فهرست جهانی همکاری کردند و کتابشناسی ملی مرکزی بوجود آوردند که کار آن، اشاعه اطلاعات، کتابشناختی در داخل کشور، بوسیله کتابشناسی ملی و در خارج از کشور، بوسیله کنترل کتابشناسی جهانی است که به موازات آن ناتیس^{۱۵} و یونیسفست^{۱۶} بوجود آمد. که در این میان، کتابخانه کنگره از پیشروان تهیه کارت کاتالوگ بوده و به تهیه فهرست کتابی اقدام نموده است (۶: ص ۷۲).

ابتدا کپی کردن کارت برگه از روی کتابشناسی‌ها انجام

به صورت فهرست کتابی تهیه و در نسخ متعدد تکثیر می‌کنند. این نوع فهرست یا کتابشناسی در مناطق مختلف کشور بطور همزمان و یکسان می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. فهرست کتابی، یک فهرست بسته است بدین معنی که مشخصات منابع جدید را که به کتابخانه آمده است، نمی‌توان به آن افزود یا منابعی را که از مجموعه کتابخانه خارج شده است از آن حذف کرد. و چون نیازمند تهیه و تدوین پیوستها و مجلدات دیگری است اغلب برای مؤسسات گران تمام می‌شود و مقرون به صرفه نمی‌باشد.

در هر کشوری کتابخانه ملی، با استفاده از قانون واسپاری^{۱۷}، به جمع‌آوری کتابها و تحقیقات و مقالات نویسندگان کشور پرداخته و فهرست مواد منتشر شده در داخل کشور را به صورت ماهنامه، فصلنامه و یا سالنامه با نام کتابشناسی ملی منتشر می‌کند. تا بدین طریق کتابخانه ملی قادر باشد از انتشارات کشور آگاهی داشته و کنترل مواد منتشر شده در داخل کشور را در دست داشته باشد.

همچنین کتابخانه ملی به تهیه فهرستی از کتابهایی که در کتابخانه‌های کشور موجود است اقدام کرده و آنرا در قالب مجموعه‌ای به نام فهرست مشترک یا فهرستگان^{۱۸} که آدرس هر یک از کتابها را در کتابخانه‌های مختلف نشان می‌دهد منتشر می‌کند. بدین طریق دسترسی به مواد بخصوص را از کتابخانه‌های مختلف امکانپذیر می‌سازد و بدینوسیله مجموعه مواد کتابخانه‌های مختلف در کنترل کتابخانه ملی قرار می‌گیرد.

گاهی اوقات به منظور صرفه‌جویی در هزینه و استخدام کارمندان متخصص و جلوگیری از دوباره‌کاری در امر فهرست‌نویسی، کتابخانه‌ای بصورت فهرست‌نویسی متمرکز، مسئولیت تولید اطلاعات فهرست‌نویسی را پذیرفته و سپس آن اطلاعات را در اختیار کتابخانه‌هایی که ممکن است به آن اطلاعات نیاز داشته باشد قرار می‌دهد. (۴: ص ۱۶۲). و از این طریق، فهرستبرگه‌ها به شکلی ثابت و استاندارد تهیه شده و همچنین کنترل مجموعه کتابخانه‌های عضو را نیز در اختیار خود دارد که این کار اولین بار در سال ۱۹۰۱م توسط امریکایی‌ها آغاز و جهت دسترسی مؤثرتر به مواد اطلاعاتی کتابخانه‌ای به متمرکز کردن فهرست‌نویسی اقدام شد.

فهرست‌نویسی:

بیش از سه دهه از کاربرد رایانه در کتابخانه‌های کشورهای پیشرفته در جهت بکارگیری توانایی‌های آن در ذخیره، کنترل و بازیابی اطلاعات و حدود دو دهه از پیدایش فهرست‌های رایانه‌ای پیوسته یعنی اوپک^{۲۲} نمی‌گذرد (۷: ص ۱۵). اما طی این مدت، تحولات بسیار سریع و گسترده‌ای در کشورهای پیشرفته و در بسیاری از کشورهای در حال رشد که به دلایلی از رایانه در کتابخانه‌های خود استفاده نموده‌اند صورت گرفته است. و روز به روز نیز بر تعداد کتابخانه‌هایی که در کشورهای در حال رشد با وجود مشکلات ارزی، کمبود متخصصین رایانه، کمبود انرژی و اختلالات آن و نیز مشکلات مخابراتی، اقدام به راه‌اندازی نظام‌های رایانه‌ای می‌کنند افزوده می‌گردد. چون کشورهای در حال رشد به این مسأله پی برده‌اند که کاربرد رایانه در خدمات اطلاع‌رسانی در آینده نزدیک اجتناب‌ناپذیر خواهد شد و به تعویق افتادن آن موجب زیان‌های مضاعف می‌گردد.

ارتباط و اطلاعات موضوعی نیست که کنار گذاشته شود و یا نسبت به آن بی‌تفاوت شد. بلکه لازم است که خود را با دنیا، هماهنگ ساخته تا نتایج این تأثیر متقابل را بهتر نموده و جامعه را طوری تغییر داد که برای این آزمایش‌ها آمادگی پیدا نماید (۸: ص ۸۷). این مهم زمانی عملی خواهد بود که کشورهای در حال توسعه بتوانند سیستم اطلاعاتی خود را بهبود بخشیده و از امکانات وسیع انقلاب اطلاعاتی در امر آموزش و پژوهش استفاده و بهره‌برداری کنند و در بسط فکر و احساسات، تشویق به قبول مسئولیت‌ها، بالابردن سطح مشارکت در تصمیم‌گیری، در اولویت‌های اساسی، مهم زندگی اجتماعی، ازدیاد آزادی‌های فردی، انتخاب راه زندگی با اطلاعات کامل از جهان و اوضاع آن، از این اطلاعات استفاده کنند (۸: ص ۹۳).

در این شرایط محدود، کشورهای جهان سوم، باید درست و دقیق سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی نمایند و در زمینه اطلاع‌رسانی هم باید کار اساسی انجام دهند کارهایی که پی و شالوده فعالیت‌های بعدی است و تاکنون انجام نشده است.

جهان امروز با انفجار فوق‌العاده اطلاعات روبروست. این انفجار به نوبه خود باعث افزایش نشر کتاب و سایر مواد

گرفت که از نظر اقتصادی به نفع کتابخانه‌ها بود. و از مشکلات آن، این بود که وقتی کتابخانه‌ها به کپی کردن فهرست‌برگه از فهرستگان پرداختند به جای استخدام فهرست‌نویس متخصص، از یک فرد کمک فهرست‌نویس، برای کپی کردن کتابشناسی‌ها و یا فهرست‌های مشترک استفاده شد. این کار باعث عدم علاقه‌مندی متخصصین فهرست‌نویس به کسب خود شدند و کار کتابداری به افراد غیرکتابدار واگذار شد که این کار از عظمت کتابداران حرفه‌ای کاست که در این مورد دیوید لی^{۱۷} عقیده داشت که این کار باید به افراد دانشگاهی که رشته کتابداری تمام کرده بودند واگذار گردد (۶: ص ۵۱).

فهرست‌نویسان دوره گرد باعث رونق کتابشناسی‌ها شدند و زمینه را برای ایجاد فهرست مشترک هموار ساختند و کتابشناسی جهاتی در محدوده امریکا با حرکت این عده از فهرست‌نویسان دوره گرد آغاز و در نتیجه کمک این افراد و ایجاد فهرست مشترک، امانت بین کتابخانه‌ای بهتر شد.

در فهرست، مشخصات هنر کتاب روی برگه‌ای نوشته می‌شود که روزآمد کردن^{۱۸} آن آسان و قابل نگهداری است و در هر زمان می‌توان نظم آنرا عوض کرد. در حالیکه این کار در کتابشناسی چاپی مشکل و غیرممکن است. وقتی فهرست کتابها بصورت مجلدات است پیدا کردن مطالب در آن آسانتر می‌باشد، ولی پیدا کردن کتابها در فهرست‌برگه مشکل می‌باشد. همین مشکل دسترسی به کتابها باعث گردید که از فن‌آوری، کمک گرفته شود و مشخصات فهرست‌برگه را به رایانه بدهند. ایجاد روشهای پیوسته را برای رفع مشکلات فهرست‌برگه انجام دادند. که فهرست‌های پیوسته برای عموم قابل دسترسی و بازیابی است. فهرست‌های مشترک علاوه بر مشخصات کتاب، محل کتاب را نیز در کتابخانه‌های مختلف نشان میدهد. در حال حاضر، اشتراک در فهرست‌برگه بین کتابخانه‌ها ایجاد شده که مجموعه پیوسته^{۱۹} و مارک^{۲۰} جزء آنهاست. که بدون هیچ مشکلی برای عموم مردم قابل استفاده است و هرکسی می‌تواند عضو فهرستگان بشود و در مؤسساتی مثل فهرست کتابخانه‌ای پیوسته^{۲۱} همکاری مشترک در فهرست داشته باشد.

ورود رایانه به کتابخانه‌ها و کاربرد آن در

کتابخانه‌ای می‌گردد. بطور کلی بدون کمک فن‌آوری تعیین اینکه چه نوع مواد و اطلاعاتی موجود می‌باشد و این مواد و اطلاعات را از کجا باید دریافت کرد تقریباً کاری غیرممکن است.

رایانه قادر است انواع وظایف دفتری را که در بررسی و عملیات رکوردها لازم است انجام دهد (۴: ص ۱۸۶).

برای مثال رایانه می‌تواند مدخل‌های فهرست را به ترتیبی که لازم باشد به سرعت مرتب کند و یا رکوردهایی را که مورد نیاز کاربران "users" است مورد جستجو قرار دهد.

تسهیلات تجسسی رایانه‌ای در مقایسه با سیستم‌های دستی از انعطاف‌پذیری قابل توجهی برخوردار است. چون رایانه دارای توانایی‌هایی از قبیل: ظرفیت، سرعت، دقت و انعطاف‌پذیری است می‌توان نتیجه گرفت که اتوماتیک کردن "اتوماسیون"^{۲۳} فرآیند فهرست‌نویسی می‌تواند صرفه‌جویی در وقت، نیروی انسانی و بودجه را باعث گردد. بنابراین هدف‌های رایانه‌ای کردن فهرست‌نویسی را می‌توان به شرح زیر خلاصه نمود:

- ۱- صرفه‌جویی در بودجه
 - ۲- اعمال کنترل بهتر و بازده مناسب‌تر
 - ۳- سودمندی سیستم
 - ۴- گسترش خدمات اطلاعاتی
 - ۵- افزایش همکاری‌های بین کتابخانه‌ای (۴: ص ۳).
- رایانه‌ای کردن کتابخانه‌ها، باعث یکپارچه شدن فعالیت‌هایی از قبیل: سفارشات، فهرست‌نویسی و گردش کتاب می‌شود. که بطور یقین نتیجه آن کنترل بهتر و بازده مناسب‌تر است.

فهرست‌نویسی ماشینی در مقایسه با فهرست‌دستی معمولاً بهنگام^{۲۴} و روزآمدتر است. که اینکار سودمندی نظام را شامل می‌گردد. بسیاری از فهرست‌های ماشینی تسهیلاتی را فراهم می‌آورند که سابقاً ارائه نمی‌شد. استاندارد کردن فرمت‌های مربوطه به داده‌های قابل خواندن با ماشین یعنی مارک فرصت بی‌ظیری را برای فعالیت‌های فهرست‌نویسی تعاونی، مبادله رکوردهای کتابشناختی و برای همکاری‌های همه‌جانبه بوجود می‌آورد. همکاری در فعالیت‌های فهرست‌نویسی، مزایای اقتصادی قابل توجهی را برای

شرکت‌کنندگان در طرح فهرست‌نویسی مشترک به همراه دارد.

انتقال از فهرست دستی به فهرست رایانه‌ای برای کنترل بهتر مواد کتابخانه

با توجه به اینکه برگه‌دان و فهرستبرگه در طی بیش از یک قرن عمر خود، تحول کمی داشته‌اند و شکل برگه‌دان و تقسیم‌بندی آن به عنوان، نویسنده، موضوع و شماره راهنما تقریباً ثابت بوده است. در مقابل، فهرست رایانه‌ای در طول عمر کوتاه خود، تحولات سریعی یافته و بر ساختار و محتوای آن، مواد جدیدی افزوده شده است.

در فهرست رایانه‌ای، یک بایگانی اصلی و کامل وجود دارد که سایر نمایه‌ها از قبیل: بایگانی شناسه‌های نویسنده‌گان، عناوین، موضوع‌ها، شماره راهنما، شماره استاندارد بین‌المللی کتاب^{۲۵}، محل نشر، تاریخ نشر و زبان اثر، که از روی آن ساخته می‌شود، کنترل و دستیابی به مجموعه کتابخانه را آسان و ممکن می‌سازد.

فهرست‌برگه‌ها که در نظام دستی براساس الفبایی شناسه‌ها و با شماره راهنما مرتب می‌شود و کنترل مجموعه کتابخانه را به عهده می‌گیرد، در نظام رایانه‌ای، مدخل‌ها براساس شماره کنترل، در بایگانی اصلی قرار می‌گیرند. هرگونه اصلاح یا تغییر در نام‌ها یا سرعنوانهای موضوعی در فهرست رایانه‌ای کتابخانه با یک عمل ساده انجام می‌گیرد در حالیکه در فهرست دستی این تغییرات و اصلاحات باید تک‌تک اعمال شود و اینکار وقت بسیار زیادی می‌گیرد.

الفبایی کردن فهرستبرگه‌ها جهت کنترل محل مواد کتابخانه و دسترسی سریع به مجموعه در کتابخانه‌های بزرگ که همه روزه تعداد زیادی فهرستبرگه به برگه‌دان آن افزوده می‌شود کاری بسیار وقت‌گیر و خسته‌کننده است و از دقت کافی نمی‌تواند برخوردار باشد. در فهرست رایانه‌ای این کار با سرعت و دقت زیاد انجام می‌گیرد.

در اوایل دهه ۱۹۸۰ بسیاری از کتابخانه‌های کشورهای پیشرفته که به امتیازات قابل توجه فهرست رایانه‌ای نسبت به فهرست دستی پی برده بودند تصمیم گرفتند که فهرست دستی خود را به فهرست رایانه‌ای تبدیل نمایند (۷: ص ۲۱). و بدین ترتیب اکثر کتابخانه‌ها، برگه‌دان و فهرست مجموعه خود را به

شکل پیوسته در دسترس مراجعان و استفاده‌کنندگان قرار دادند.

در فهرست رایانه‌ای، هر کتابخانه می‌تواند با تهیه نوار و یا دیسک مارک از کتابخانه‌کنگره و یا اشتراک در یکی از بنگاه‌های کتابشناختی به آسانی اطلاعات کتابها و مواد مورد نظر را وارد نظام کرده و به فهرست اضافه نماید. به عبارت دیگر در فهرست رایانه‌ای می‌توان با سرعت بیشتر و هزینه کمتر، کتابها و مواد تازه را فهرست‌نویسی کرده و در نظام کتابخانه وارد کرد. علاوه بر آن، هر کتابخانه می‌تواند اطلاعات کتابهایی را که خود به شکل بنیادی فهرست‌نویسی می‌کند از طریق نظام تبادل اطلاعات و به شکل ماشین‌خوان به کتابخانه‌های دیگر ارسال کند و بدین طریق اطلاعات فهرست‌نویسی هر کتابخانه برای کتابخانه‌های عضو شبکه قابل استفاده می‌شود.

در فهرست رایانه‌ای برخلاف فهرست دستی، هیچگونه محدودیتی از نظر افزودن اطلاعات بیشتر به مدخل وجود ندارد. به عنوان مثال، فهرست مطالب، چکیده، یادداشت مندرجات، نمایه پایانی کتاب را نیز می‌توان به فهرست رایانه‌ای اضافه نمود و بدین ترتیب با غنی ساختن اطلاعات کتابشناختی، محتوای اثر را به شکل کاملتری در دسترس استفاده‌کنندگان قرار داد. امتیاز دیگر فهرست رایانه‌ای نسبت به فهرست دستی این است که به دلیل توانایی ویژه رایانه در ذخیره و بازیابی هر جزء از اطلاعات کتابشناختی، از قبیل سرشناسه، شناسه‌های افزوده و اطلاعات توصیفی از قبیل: نام ناشر، محل نشر، تاریخ نشر، شماره استاندارد و شماره راهنما و غیره، از طریق شیوه جستجوی کلید واژه‌ای^{۲۶} قابل بازیابی است (۷: ص ۲۳).

متخصصین فن عقیده دارند که اکنون زمان آنکه هر کتابخانه بطور انفرادی به فهرست‌نویسی و تشکیل فهرست جهت بازیابی مجموعه خود و کنترل آن پردازد، سپری شده و عضویت کتابخانه‌ها در شبکه محلی، ملی و بین‌المللی جهت دسترسی به مجموعه بیشتر و پایین آوردن هزینه و استخدام کارمندان بیشتر، رعایت استانداردها و پیروی از شکل واحد در داده‌های کتابشناختی را لازم و ضروری می‌دانند. چون مرحله جستجو، بازیابی و نمایش اطلاعات کتابشناختی در فهرست

رایانه‌ای و انعطاف‌پذیری آن موجب رضایت کاربران (users) گردیده و ارتباط میان استفاده‌کنندگان و ماشین دو سویه^{۲۷} است و حالت محاوره‌ای دارد (۷: ص ۲۸). که این ارتباط متقابل میان فهرست رایانه‌ای و کاربر، به حالت دستوری، انتخابی و یا ترکیبی از این دو حالت است. و تا زمانی که استفاده‌کننده درخواستی از فهرست رایانه‌ای نکند، پاسخی دریافت نخواهد کرد. به عبارت دیگر، فهرست رایانه‌ای درخواست کاربر، مثلاً نام نویسنده را از طریق صفحه کلید می‌گیرد و با جستجو در بایگانی‌های خود، مشخصات کتاب و یا کتابهای موجود آن نویسنده را روی صفحه رایانه ظاهر می‌کند که این حالت در برگه‌دان معمولی وجود ندارد و کاربر نیازی به وارد کردن درخواست به آن ندارد.

یکی از نقاط ضعف فهرست رایانه‌ای، این بوده که فهرست رایانه‌ای در برابر اشتباهاتی که هنگام وارد کردن اطلاعات کتابشناختی روی می‌داد آن اشتباهات را به همان شکل ثبت و ذخیره می‌کرد. در مرحله جستجو نیز اگر کاربر اشتباهاتی در وارد کردن درخواست خود انجام می‌داد پاسخ مورد نظر خود را دریافت نمی‌کرد که این عمل نیز با سیستم خبره^{۲۸} و با هوش مصنوعی که در رایانه‌های پیشرفته به کار گذاشته شده برطرف گردیده است که نظام رایانه‌ای در برابر اشتباهات وارده حساسیت داشته باشد و ضمن گوشزد کردن اشتباهات کاربر و اصلاح آنها، مواردی را نیز به عنوان پیشنهاد به کاربر ارائه می‌کند تا جستجو از طریق آن موارد نیز موجب پاسخ بهتر از فهرست شود.

در فهرست رایانه‌ای تعداد زیادی نقاط بازیابی در دسترس کاربر گذاشته می‌شود و به کاربر با داشتن کمترین اطلاعات به جستجو و بازیابی اثر یا آثار مورد نظر خود می‌پردازد که این حالت در فهرست دستی موجود نیست.

در برگه‌دان که شکل نمایش اطلاعات ثابت بوده و به همان شکلی است که توسط فهرستنویس ثبت می‌شود. در تمام کتابخانه‌ها تقریباً به شکل ثابت و استاندارد است. در فهرست رایانه‌ای شکل نمایش اطلاعات کتابشناختی نه تنها ثابت نبوده و کاملاً با شکل ورود اطلاعات ممکن است تفاوت داشته باشد از کتابخانه‌ای به کتابخانه دیگر نیز ممکن است فرق بکند. بنابراین وقتی فهرستنویسی رایانه‌ای از کیفیت

عالی برخوردار خواهد بود که دقت در اطلاعات کتابشناختی، دسترسی دقیق و به موقع به مواد مورد نیاز استفاده‌کنندگان را فراهم آورد.

تهیه فهرست مشترک کتابخانه‌ای:

اگر چه دسترسی به فهرست کتابخانه‌های دیگر سابقه‌ای طولانی دارد و تلاش‌های بیشتری برای بوجود آوردن فهرستگان‌ها و چاپ فهرست کتابخانه‌ای به شکل کتابی و در دسترس گذاردن آنها در کتابخانه‌های ذی‌علاقه شده است اما در عمل مشکلات گوناگون باعث شده است که استفاده از مجموعه کتابخانه‌های دیگر در حداقل خود باقی بماند.

فراوانی کتابخانه‌ها و توسعه رشد انتشارات باعث شد که امریکایی‌ها جهت دسترسی مؤثرتر به مواد کتابخانه‌ای در فکر متمرکز کردن فهرست‌نویسی بیافتند و در سال ۱۹۰۱م کتابخانه کنگره خدمات فهرستبرگه متمرکز را آغاز کرد.

توسعه همکاری با بریتانیا، یک پیشرفت طبیعی را موجب گردید و در سال ۱۹۰۸م اولین رمز فهرست‌نویسی انگلو - امریکن چاپ شد. اما اینکار در طول بیش از پنجاه سال اهمیت بین‌المللی یافت و در سال ۱۹۵۰م کتابشناسی ملی بریتانیا تأسیس و شروع به تهیه و خدمات فهرستبرگه شد.

در سال ۱۹۶۱ میلادی کنفرانس بین‌المللی "اساس فهرست‌نویسی" در پاریس تشکیل شد و در کنفرانس آقای فرانک فرانسیس^{۲۹} در مورد تصویب و استفاده از مدخل‌های فهرست انجام گرفته در کشورهای مختلف به عنوان یک مسیر خوب و مشخص برای توسعه کنترل کتابشناختی صحبت کرد. این ابتکار در همان سال همراه با توسعه برنامه فهرست قابل خواندن با ماشین در پیش گرفته شد. و ایفلا در سال ۱۹۶۹م جلسه‌ای با حضور متخصصین فهرست‌نویسی بین‌المللی در کپنهاک تشکیل داد که این جلسه آغاز برنامه ایفلا برای کنترل کتابشناختی جهانی گردید که هدف این نظام به شکلی که قابل قبول بین‌المللی باشد قابل دسترس کردن جهانی داده‌های اساسی کتابشناختی همه مواد انتشاراتی در تمام کشورها بود.

مفهوم کنترل جهانی کتابشناختی^{۳۰} مستلزم ایجاد یک شبکه ملی است که هر کدام یک سلسله گسترده‌ای از مواد

انتشاراتی و فعالیت‌های کتابخانه‌ای را در تمام سطح بین‌المللی برای تشکیل یک نظام کلی جمع‌آوری بکند.

در حال حاضر، با پیشرفت فن‌آوری اطلاعات و گسترش انواع شبکه‌ها، کتابخانه‌ها قادر شده‌اند از طریق نظام رایانه‌ای خود به اطلاعات کتابخانه‌های دیگر دسترسی داشته باشند. اکنون کاربران فهرست‌های رایانه‌ای قادرند از طریق همان پایانه‌ای که برای جستجوی فهرست کتابخانه (یعنی OPAC) مورد استفاده قرار می‌دهند به فهرست کتابخانه‌های دیگر از قبیل شبکه‌های محلی، ملی، منطقه‌ای و یا جهانی متصل شوند و به جستجوی نیاز خود پردازند و در حقیقت کنترلی از مجموعه کتابخانه‌های دیگر را در دست داشته باشند.

دسترسی به فهرست کتابخانه‌های دیگر در سطوح محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاب می‌کند که در استاندارد کردن اطلاعات کتابشناختی به ویژه شکل شناسه‌ها، جدیت بیشتری به عمل آید تا تبادل اطلاعات و کنترل کتابشناختی به آسانی صورت گیرد. فهرست رایانه‌ای برخلاف برگه‌دان، قابلیت استفاده از راه دور، حتی در سطح جهانی دارد.

در دسترس بودن شبکه جهانی^{۳۱} و امکاناتی چون Gopher که راه دستیابی به بسیاری از شبکه‌های دیگر و نیز فهرست‌های رایانه کتابخانه‌های مختلف در سراسر جهان را هموار ساخته است واقعیتی است که فهرست رایانه‌ای به کمک فن‌آوری مخابرات، دسترسی غیرمتمرکز بر مجموعه‌های غیرمتمرکز را امکان‌پذیر ساخته است و در اختیار بودن متن کامل مواد، فکر کتابخانه‌های بی‌دیوار را واقعیت می‌بخشد.

مطابق اظهارات انتشار یافته از کنگره بین‌المللی پاریس در سال ۱۹۷۷م، در مورد کتابشناسی ملی، کشورهای جهان بایستی آژانس ملی تأسیس کنند که آنها به جمع‌آوری و حفظ مواد انتشاراتی آن کشور و چاپ کتابشناسی ملی که تا حد امکان جدید باشد مسؤول باشند و مطابق نظر Ms. Beaudiques نتیجه کتابشناسی ملی به عنوان یک مدرک به حافظه ملی سپرده شود تا از این طریق کنترل مجموعه در سطح ملی و امکان بازیابی مواد در سطح بین‌المللی امکانپذیر گردد (۴: ص ۱۰).

تاریخچه نظامها و فهرست‌های رایانه‌ای:

در دهه ۱۹۶۰م کتابخانه‌کنگره جهت کنترل آسان مجموعه خود با هدف بوجود آوردن نظامی خاص برای تبدیل اطلاعات کتاب‌شناختی به شکل ماشین‌خوان را آغاز و تحول بزرگی در ایجاد و گسترش فهرست‌های رایانه‌ای بوجود آورد. کتابخانه‌ها برای حل مشکل هزینه سنگین کار فهرست‌نویسی بنیادی خود، با استفاده از نوارهای مارک به ماشینی کردن فهرست‌نویسی مجموعه خود اقدام نمودند که این فهرست‌های رایانه‌ای بیشتر به شکل غیرپیوسته^{۳۲} بوده و برای تهیه فهرست کتابی رایانه‌ای مورد استفاده قرار می‌گرفتند.

در دهه ۱۹۷۰م گسترش استفاده از نوارهای مارک در امریکا و در بعضی از کشورهای دیگر و آگاهی از توانایی‌های رایانه در ذخیره و بازیابی اطلاعات کتاب‌شناختی و مشکل ناشی از حجم زیاد برگه‌دانه‌ها در نظام سنتی باعث گردید که به فهرست رایانه‌ای توجه بیشتری شود. و از رایانه‌های بزرگ^{۳۳} برای نظامهای ذخیره و بازیابی اطلاعات استفاده گردد تا بدینوسیله کنترل بیشتری بر مواد اطلاعاتی بخصوص کتاب‌ها صورت گیرد.

بدین طریق بنگاههای کتاب‌شناختی از قبیل OCLC،^{۳۴} RLIN،^{۳۵} RLG،^{۳۶} BALLOTS^{۳۷} تشکیل گردید (ص ۱۶). و حرکت سریعی در ایجاد فهرست‌های رایانه‌ای بوجود آمد. که این بنگاه‌های کتاب‌شناختی، خدمات خود را از طریق شبکه و از طریق فروش نوار در اختیار کتابخانه‌ها به منظور اشتراک در فهرست‌نویسی قرار می‌دادند.

علاوه بر ایجاد بنگاه‌های کتاب‌شناختی، استاندارد بین‌المللی کتابنامه‌نویسی توصیفی نیز بوجود آمد که انتقال و تبادل اطلاعات کتاب‌شناختی در نظام‌های رایانه‌ای را قابل فهم‌تر و راحت‌تر ساخت. گرایش به ایجاد فهرست‌های رایانه‌ای به شکل پیوسته از اوایل دهه ۱۹۸۰م صورت گرفت و کتابخانه‌کنگره و بسیاری از کتابخانه‌ها در کشورهای امریکا، انگلستان، کانادا، و استرالیا بطور جدی به فکر جایگزین کردن برگه‌دانه‌های خود با فهرست‌های رایانه‌ای افتادند.

با گسترش بنگاه‌های کتاب‌شناختی OCLC و WLN و توسعه انواع نرم‌افزارهای یکپارچه کتابخانه‌ها توانستند فهرست دستی خود را به فهرست رایانه‌ای تبدیل و در فکر

ایجاد نظام پیوسته و یکپارچه^{۳۸} بیافتند و نرم‌افزارهای متعددی از قبیل: CBI و ATLAS, NOTIS, GEAC, VTLS, ULISYS, DOBS بوجود آمد که در این نرم‌افزارها، امکانات جدیدی برای ذخیره و بازیابی اطلاعات کتاب‌شناختی و در حقیقت کنترل دقیق مواد اطلاعاتی در نظر گرفته شد. بخش عمده و جدید این نرم‌افزارها که در اوایل دهه ۱۹۸۰م توسعه یافت فهرست همگانی کتابخانه می‌باشد که از طریق پایانه‌های مستقر در کتابخانه و یا متصل به شبکه کتابخانه، در دسترس مراجعان و استفاده‌کنندگان قرار دارد (ص ۱۸ - ۱۷) و امکان کنترل مجموعه مواد اطلاعاتی کتابخانه‌ها را به میزان بسیار زیاد میسر می‌سازد.

مسیر تکامل فهرست‌های رایانه‌ای و میزان کنترل اطلاعات کتاب‌شناختی:

ابتدا فهرست‌های رایانه‌ای ویژگیهای شبیه برگه‌دان سنتی را داشتند و میزان اطلاعات هر اثر در این فهرست‌ها محدود به اطلاعات کتاب‌شناختی فهرستبرگه بود. تعداد شناسه‌ها و راه‌های دبترسی شامل مولف، عنوان، موضوع، شماره راهنما و فروست بوده و شیوه بازیابی آثار، در این فهرست‌های رایانه‌ای شبیه شیوه معمول در برگه‌دان عمومی بود. نمایش اطلاعات روی صفحه کلید رایانه‌ای انعطاف‌پذیر نبوده و کاربرد این فهرست‌ها برای کاربران معمولی مشکل و کنترل مجموعه سهل و آسان نبود (ص ۹: ۱۱۵ - ۱۱۴).

با توسعه نظام‌های رایانه‌ای از قبیل: DIALOG،^{۳۹} MEDLINE،^{۴۰} DATASTAR و BRS بازیابی اطلاعات آسانتر و کنترل کتاب‌شناختی مجموعه راحت‌تر گشت. تعداد راه‌های دسترسی به مراتب بیشتر از فهرست‌برگه‌های سنتی شد که علاوه بر نویسنده، عنوان، موضوع، فروست، شماره راهنما، عنوان فرعی، شماره ISBN و ISSN و زبان اثر، مشکل ماده، محل و تاریخ انتشار در دسترس قرار گرفت. دستیابی به اطلاعات از قبیل وضعیت موجود کتابها، از نظر اینکه در امانت هستند یا نه و اگر در امانت هستند در چه تاریخی به کتابخانه بر می‌گردند یا این که کتاب مرجع است و یا در کدام طبقه یا بخش قرار دارد آسانتر گردید. این فهرست‌های رایانه‌ای یک حالت ارتباطی و محاوره‌ای پیدا کردند و توانستند با

کاربرهای خود بطور پویا ارتباط برقرار کنند، پاسخگو و اطلاعات دهنده باشند و نیاز کاربر را در مدت زمان کوتاهی برآورده سازند.

با پیشرفت فن‌آوری اطلاعات و افزایش توانایی‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و کاهش هزینه‌های پردازش اطلاعات، این امکان برای کتابخانه‌ها بوجود آمد که به توسعه هر چه بیشتر نظام‌های خودکار پردازند. با توجه به شرایط زمان و مکان و نیاز استفاده‌کنندگان سعی شد که این فهرست‌ها از محدوده کتابخانه فراتر رفته و ارتباط استفاده‌کننده را به شکل پیوسته با فهرست کتابخانه‌های دیگر در سطح محلی، ملی و جهانی برقرار سازد. بدین ترتیب توانایی‌های فهرست‌های رایانه‌ای در جستجوی موضوعی بویژه از طریق کلید واژه و با زبان طبیعی افزایش یافت و امکان کنترل مجموعه در سطح محلی، ملی و بین‌المللی بیشتر شد.

شبکه‌های فهرست‌نویسی و نقش آن در کنترل مجموعه کتابخانه‌ها:

وقتی تعدادی از مؤسسات برای تأمین هدف‌ها و نیازهای فهرست‌نویسی بخصوص و معین موافقت نموده و به هم متصل می‌گردند شبکه فهرست‌نویسی را تشکیل می‌دهند. این توافق ممکن است در امر سهیم شدن هزینه‌ها و فعالیت‌های فهرست‌نویسی انجام پذیرد. وقتی که فهرست‌نویسی بصورت اشتراکی و تعاونی صورت می‌پذیرد، مؤسسات شرکت‌کننده هم از پایگاه مرکزی، داده‌ها را دریافت نموده و هم داده‌ها را به نوبه خود به پایگاه مرکزی می‌فرستند.

کتابخانه‌ای که عضویت در یک شبکه را می‌پذیرد، از امتیازات کارایی، سودمندی، روزآمد بودن، کنترل کامل داشتن، صرفه‌جویی در هزینه‌ها، سهیم شدن در مواد را بهره‌مند می‌شود. که این خدمات کتابخانه با دستیابی به پایگاه‌های اطلاعاتی صورت می‌گیرد که بر روی رایانه‌های بزرگ و اغلب در دیگر کشورها قرار دارند (۴: ص ۱۶۶).

برای دستیابی و استفاده از این خدمات لازم است از چندین وسیله استفاده شود که عبارتند از:

- ۱- یک رایانه شخصی^{۳۹}
- ۲- یک مُبَدِل^{۴۰}، که بوسیله آن بتوان بارایانه اصلی مبادله

اطلاعات نمود و به پایگاه اطلاعاتی مورد نظر دست یافت.

۳- یک چاپگر^{۴۱}

۴- اجازه ورود به پایگاه اطلاعاتی مورد نظر (۱۰: ص ۸۳).

به این ترتیب اطلاعات مورد نظر می‌تواند از پایگاه اطلاعاتی به حافظه رایانه شخصی منتقل شود و کاربران در مرحله بعدی می‌توانند از آن برای عرضه پاسخ مناسب به متقاضی استفاده کنند. دستیابی به پایگاه اطلاعاتی نیازمند این است که کتابخانه در پایگاه اصلی اطلاعات ثبت‌نام نماید.

چون روزآمد نگه‌داشتن فایل‌های نظام کاری بسیار پرزحمت است ولی عضویت در یک طرح تعاونی به معنی روزآمد و جامع بودن پایگاه اطلاعاتی مرکزی است. بعلاوه فهرست‌نویسی متمرکز کیفیت بهتر و یکدستی بیشتری را باعث می‌گردد که این خود به معنی داشتن کنترل لازم است. یکی از امتیازات نظام تعاونی، مسأله تولید فهرست مشترک از نظر فهرست‌نویسی تعاونی، صرفه‌جویی در نیروی کار و کاهش هزینه و از بین بردن دوباره کاری و ایجاد هماهنگی در فهرست کتابخانه‌ها امکان‌پذیر می‌گردد.

اگر کتابخانه‌ها بخواهند از امکانات شبکه استفاده کنند با پرداخت هزینه‌های مربوطه، کمک‌های قابل ملاحظه‌ای در اختیار آنها گذاشته می‌شود. برای مثال شبکه OCLC چنین خدماتی را عرضه می‌کند.

نخستین شبکه فهرست‌نویسی رایانه‌ای در ایالات متحده امریکا، شبکه OCLC بوده که سازمانی است غیرانتفاعی و در شهر دویلین ایالت اوهایو قرار دارد که برای کتابخانه‌های دانشگاهی، عمومی و اختصاصی خدمات مستقیم عرضه می‌کند (۴: ص ۱۸۶). این شبکه در سال ۱۹۶۷م با نام Ohio College Library Center تأسیس گردید و در سال ۱۹۷۰م به عنوان اولین سرویس رایانه‌ای شروع بکار کرد. شبکه OCLC از نوارهای مارک استفاده نموده و اطلاعات فهرست‌نویسی را بصورت غیرمستقیم آماده می‌کرد. این نظام در سال ۱۹۷۱م بوسیله یک نظام دستیابی مستقیم از راه دور جایگزین گردید و پس از آن گسترش قابل توجهی یافت. خدمات شبکه OCLC در سال ۱۹۷۷ از ۵۴ کتابخانه در سطح ایالت اوهایو به ۲۵۰۰ کتابخانه در سطح ایالات متحده و کانادا کشیده شد. امروزه

تشکیل شده است.

مهمترین پایگاه‌های اطلاعاتی دنیا از این قرارند:

۱- Datastar: در این پایگاه، دویت پایگاه اطلاعاتی وجود دارد و در زمینه‌های تجارت، شرکت‌ها و زیست‌پزشکی اطلاعات می‌دهد.

۲- Dialog: این شبکه، که بزرگترین پایگاه اطلاعاتی در دنیاست و در ایالات متحده قرار دارد، بیش از چهارصد پایگاه اطلاعاتی در این شبکه وجود دارد.

۳- ESA/IRS: این شبکه، در روی رایانه آژانس فضایی اروپا قرار دارد. در بریتانیا توسط وزارت بازرگانی و صنایع به بازار عرضه می‌شود. حدود یکصد پایگاه اطلاعاتی در ارتباط با موضوعات فنی در این شبکه وجود دارد.

۴- Lexis/ Nexis: شبکه Lexis یک پایگاه اطلاعاتی است که متن کامل اطلاعات حقوقی مربوط به امریکا، انگلستان، ایرلند، اسکاتلند، فرانسه، کشورهای مشترک المنافع و شرق مرکزی را نگهداری می‌کند.

شبکه Nexis نیز یک نظام اطلاعاتی حاوی متن کامل اطلاعات می‌باشد که براساس مقالات روزنامه‌ها و مجلات بنیان گذاشته شده است و بر نشریات ادواری کنترل کتابشناختی دارد.

۵- Orbit: حدود یکصد پایگاه اطلاعاتی در این نظام وجود دارد که اساساً مشتمل بر اطلاعات مربوط به ثبت اختراعات و اکتشافات در زمینه‌های علمی و فنی می‌باشد.

۶- Blaise: نظام اطلاعاتی موجود در کتابخانه بریتانیاست که دستیابی به تعداد زیادی از منابع اطلاعاتی مفید را برای کتابداران ممکن می‌سازد که کلیه اطلاعات کتابشناختی موجود در کتابشناسی ملی بریتانیا را در برمی‌گیرد. وجود این اطلاعات، امکان جستجوی پیوسته، برای ایجاد فهرست‌های موضوعی و یافتن اطلاعات محمل مربوط به انتشارات را پدید می‌آورد. استفاده از این نظام، همچنین امکان سفارش مستقیم منابع مورد نیاز استفاده‌کننده را از بخش امانتی کتابخانه کنگره از طریق BLAISE فراهم می‌آورد (۴: ص ۱۹۶).

نتیجه و پیشنهادات

کتابخانه‌های خارج از ایالات متحده نیز از این نظام استفاده می‌کنند شبکه OCLC دو هدف اساسی را دنبال می‌کند.

۱- دسترسی به منابع کتابخانه‌ها را برای استفاده‌کنندگان کتابخانه‌های عضو افزایش دهد.

۲- نرخ افزایش هزینه‌های سرانه را در کتابخانه‌های عضو کاهش دهد.

این نظام بیش از چهارهزار پایانه بخصوص را به رایانه OCLC در اوهایو بوسیله خطوط تلفن انحصاری و دائمی متصل می‌سازد. کاربران این پایانه‌ها با استفاده از یک فایل اطلاعاتی به جزئیات بیش از ده میلیون کتاب و سایر مواد کتابخانه‌ای دسترسی پیدا می‌کنند. با توجه به حجم رو به تزاید رکوردهای کتابشناختی در فهرستگان مرکزی مستقیم، شبکه OCLC یکی از بزرگترین پایگاه‌های اطلاعاتی کتابشناختی در نوع خود در جهان به حساب می‌آید.

شبکه RLIN نیز از نظر دامنه و وسعت عملیات در سطح ایالات متحده سرویس می‌دهد. گروه کتابخانه‌های تحقیقاتی، مسئولیت این شبکه را به عهده دارد. و هدف آن بررسی و حل مسائل مربوط به مجموعه‌سازی، مدیریت، دستیابی و مراقبت از مجموعه کتابخانه‌هاست. این شبکه به اعضای خود، خدمات فهرستنویسی، تهیه و فراهم‌آوری و نظام امانت بین کتابخانه‌ای مستقیم فراهم می‌آورد (۴: ص ۱۸۸).

در سال ۱۹۷۸م گروه کتابخانه‌های تحقیقاتی قصد خود را از بکارگیری نظام BALLOTS اعلام کردند که نظامی است مستقیم و شامل خصیصه‌های OCLC و Lockheed. در این نظام امکانات موضوعی وجود دارد. تجسس‌ها می‌تواند با استفاده از شماره‌های رده‌بندی و سرعنوان‌های موضوعی صورت پذیرد. این نظام بعداً نام RLIN به خود گرفت.

شبکه WIN در سال ۱۹۶۷ در کتابخانه ایالتی واشینگتن بوجود آمد که در سال ۱۹۷۲ فقط ده کتابخانه این ایالت در آن شرکت داشتند و در سال ۱۹۷۷ سرویس‌های رایانه‌ای شبکه WIN در اختیار کتابخانه‌های خارج از این ایالت قرار گرفت. در حال حاضر یکصد و بیست عضو دارد. شبکه برای اعضای خود خدمات فهرست مشترک، نگهداری فهرست، تبدیل نظام‌های دستی گذشته به نظام‌های رایانه‌ای را فراهم می‌کند. پایگاه اطلاعاتی مرکزی آن تقریباً از سه میلیون رکورد کتابشناختی

اگر در کشورهای در حال رشد، کتابخانه‌ها جهت پاسخگویی نیازهای اطلاعاتی مراجعان خود با همدیگر همکاری داشته باشند و شبکه‌های محلی، ملی و بین‌المللی تشکیل بدهند، هم دسترسی به مجموعه وسیع‌تری از اطلاعات برای آنها مقدور می‌گردد و هم هزینه‌های سنگین‌تر که جهت خرید مواد اطلاعاتی تکراری مکتوب و آماده‌سازی آنها جهت کنترل مجموعه صرف می‌شود، تقلیل می‌یابد. نتیجه این کنترل، سبب شکوفایی اقتصادی و تکنولوژیکی در این کشورها خواهد شد. بنابراین لازم و ضروری به نظر می‌رسد که کشورهای در حال رشد جهت همگام بودن با سایر کشورهای پیشرفته دنیا، به برنامه‌ریزی‌های دقیق پرداخته و به پیوستن به شبکه‌های اطلاعاتی بین‌المللی اقدام نمایند تا بدین وسیله، هم به مجموعه وسیعی از اطلاعات در سطح ملی و جهانی دسترسی داشته باشند و هم از سفارش و خرید تکراری منابع اطلاعاتی و تهیه فهرست‌های تکراری در کتابخانه‌ها، که موجب صرف هزینه‌های سنگین در این کشورها می‌گردد ممانعت بعمل آورند، تا ضمن کمک به منابع اقتصادی کشور، امکان دسترسی به منابع اطلاعاتی بیشتر در سطحی گسترده‌تر، جهت جوابگویی به نیازهای اطلاعاتی محققین و دانش‌پژوهان و سایر اعضای شبکه نیز برآیند و به رشد اطلاعات و آگاهی و سیاسی و فرهنگی و توسعه اقتصادی در این کشورها دست یابند.

منابع و مأخذ

۱. پیرسی، ایستر جی. مفهوم ساده فهرست‌نویسی. ترجمه پروین بلورچی. تهران: امیرکبیر، ۱۳۶۵.
۲. آذرننگ، عبدالحسین. اطلاعات و ارتباطات. تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۲.
۳. حرری، عباس. شیوه بهره‌گیری از کتابخانه. تهران: مرکز اسناد فرهنگی آسیا، ۲۵۳۶.
۴. هاتر، اریک. فهرست‌نویسی کامپیوتری. ترجمه جعفر مهرداد و مجید آذرخش. تهران: مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۷۳.
۵. سلطانی، پوری. خدمات فنی ویرایش ۷. تهران: کتابخانه ملی، ۱۳۷۱.
6. Davinson, Donald. Bibliographic Control. 2nd. ed. London: Clive Bingley, 1981.
۷. فتاحی، رحمت‌اله. فهرست کامپیوتری و تفاوت‌های آن با برگه‌دان. فصلنامه کتاب (دوره پنجم، شماره اول و دوم ۱۳۷۳). تهران: کتابخانه ملی، ۱۳۷۳.
۸. احمد، بهاء‌الدین. انقلاب اطلاعاتی و جهان سوم. ترجمه دکتر علی شکویی. فصلنامه کرانه (سال اول، شماره اول، ۱۳۷۳). تهران: چاپخانه پیشرو، ۱۳۷۳.
۹. لادسی، یان. کامپیوتری کردن کتابخانه. ترجمه مهناز ملکی معیری (اطهراری). تهران: دانشگاه علامه، ۱۳۷۴.

۱۰. بینهام، روزمیری و هریسون، کالین. تکنولوژی اطلاعاتی در کتابخانه. ترجمه زینا سعیدی‌نژاد. فصلنامه کرانه (سال اول، شماره اول، بهار ۱۳۷۳). تهران: چاپخانه پیشرو، ۱۳۷۳.

یادداشتها

۱. دانشجوی دکترای کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی تهران واحد علوم و تحقیقات

2. John Whytefeld
3. Paul Otlet
4. Poole
5. Fletcher
6. Cutter
7. Dewey
8. Windsor
9. Users

۱۰. قانون واسپاری این است که هر ناشر یا مؤلفی موظف است که حداقل یک نسخه از آثار منتشره خود را بطور رایگان به کتابخانه ملی آن کشور ارسال دارد و کتابخانه ملی به ناشر یا مؤلف آن حق تألیف می‌دهد.

11. Union Catalogue
12. UNESCO = United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
13. IFLA = International Federation of Library Association
۱۴. حق تألیف امتیازی است که از طرف دولت به مؤلف یا ناشر داده می‌شود و از وی در برابر فرد یا مؤسسه دیگری که بخواهد از متن کتاب او استفاده کند حمایت می‌نماید.
15. NATIS = National Information System
16. UNISIST
17. David Lee
18. Up - to - date
19. On - Line
20. Marc = Machine Readable Cataloging
21. OCLC = On line Computer Library Cataloging.
22. OPAC = On - line Public Access Catalogue
23. Automation
24. Up - to - date
25. ISBN = International Standard Book Number
26. Keyword Searching
27. Interactive
28. expert system
29. Frank Francis
30. UBC = Universal Bibliographic Control
31. Internet
32. Off - line
33. Mainframe
34. Western Library Network
35. Research Libraries Groups
36. Research Libraries Information Network
37. Bibliographic Automation of large library operation using a time sharing system
38. Iols=Integrated On-Line Library System
39. PC = Personal Computer
40. Modem
41. Printer